ПЕРИОДИЗАЦИЯ И ТИПОЛОГИЯ НА ТЕХНОЛОГИИТЕ ПО ТВОРЧЕСКО ПИСАНЕ

Далия Джасир Ал-Халил

PERIODIZATION AND TYPOLOGY OF CREATIVE WRITING TECHNIQUES

Dalia Jaser Al-Khalil

Purpose: The purpose of this report is to introduce periodization and typology of creative writing techniques that can be used in education.

Methods: theoretical analysis and synthesis, classification, typology, percentage calculations and comparison

Results: 500 creative writing techniques have been analyzed. They have been divided in two periods: 1964-1996 and 1997-2016. The typology consists of 5 types of classifications.

Conclusions: The existence of periodization and typology of creative writing techniques is necessary because it is possible to systematize their variety. At the time of the study no periodization and typology was discovered in the scientific circles, and this is how the necessity was discovered. The presented periodization and typology will serve as a basis for a creative writing technology model that will be an important component of the experimental part of the author's dissertation.

Key words: creativity, primary school, education, Bulgarian language and literature

Content:

Introduction

Typology of creative writing techniques

Quantitative and qualitative analysis of the typology of creative writing techniques

Typology of creative writing techniques – quantitative and qualitative analysis

Conclusion

Въведение

Понятието „творческо писане“ произлиза от английски език – “creative writing”. За

да дефинираме, в по-широк смисъл, понятието „творческо писане“, бихме могли да обвържем речевата дейност писане с креативността, по образец на авторите, изследващи тази проблематика – осъществяване на речевата дейност писане, при което се достига до собствен продукт на свързаната реч, който е предимно резултат от едновременно и разнопосочно протичане на мисълта. Той се приема за един от множеството възможни, считани за „верни“ варианти, точно поради преобладаването на дивергентен, а не на конвергентен тип мислене, където „верният“ отговор е само един. При училищното съчиняване се следи за спазването на точно определена структурно-композиционна схема на съчинението, както от гледна точка на самия процес на писане, така и в процеса на оценяването на крайния резултат. Това доказва преобладаването на стремежа към развитие на конвергентен тип мислене при провеждането на училищното съчиняване. А творческото писане предполага използването основно на дивергентен тип мислене и наличие на многовариантност при констатиране на „вярност“ на крайния продукт, без да се отрича частичното включване на конвергентното мислене в цялостния процес на творческо писане.

Необходимо е да се изясни понятието „технология по творческо писане“. За тази цел приемаме определението на Д. Павлов за технология – „организация на ресурси (материални, времеви, интелектуални, финансови) и система от логически свързани дейности, насочени към постигане на предварително определена цел.“(Павлов, 2003: 155)

Процесът на изграждане на типология и периодизация на технологиите по творческо писане премина през следните етапи:

1. Провеждане на предварително аналитико-синтетично проучване на 132 технологии по творческо писане

То бе проведено въз основа на методическото ръководство Flair: A Handbook of Creative Writing Techniques for the Elementary School Teacher от 1972 г. на американския писател Zane Ann Spencer (1935-2016). Тя е автор на свободна практика, уважаван и признат педагог. Създала е 17 книги и е била дългогодишен преподавател в областта на творческото писане в Mott Community College в Flint, Michigan.

2. Проучване и подбор на 500 технологии по творческо писане от периода 1964-2016 г.

Подборът е осъществен според разбиранията ни за същността и отличителните черти на творческото писане, основани на теоретичния обзор на литературни

източници по проблематиката.

3. Определяне на основните класификации, които са в основата на типологията на технологиите по творческо писане

Определяне на критерии, на които трябва да отговаря технологията, за да бъде причислена към дадена класификация и съответните й типове.

4. Изграждане на периодизация на технологиите по творческо писане (1964-2016)

Периодизацията е изградена въз основа на регистрирани тенденции в определени характеристики. Обособихме два основни периода и тяхната специфика според изградената типология – I-ви период (1964-1996) и II-ри период (1997-2016).

Целта на изграждането на типология и периодизация на технологиите по творческо писане е да се систематизира информацията за тях, така че да се структурира по възможно най-релевантен начин технологичен модел за творческо писане при обучението на 10-11-годишни ученици, който ще послужи за дисертационно изследване. Периодизацията е необходима, тъй като би дала възможност за прогнозиране на бъдещото развитие и тенденциите в обучението по творческо писане.

Подборът на технологиите, които са анализирани, класифицирани и периодизирани, е на случаен принцип. Видовете източници на информация са: статии, методически ръководства, учебни програми и педагогически ресурс от интернет-източници/педагогически блогове за обмяна на професионален опит и материали. А общият брой на авторите е 77.

От фиг. 1 ясно личи, че 66.2% от анализираните технологии са от методически ръководства, а на второ място по процентно съотношение са технологиите от педагогически ресурси от интернет-източници/педагогически блогове за обмяна на професионален опит и материали (ПРИПБОПОМ). Те заемат 19% от анализираните технологии, като аргументацията за този ни избор е в две посоки. Първо, интернет предоставя достъп до богата база данни, която би била трудно достъпна от други видове източници, и второ, авторите на анализираните технологии по творческо писане от този вид източници са педагози, които активно ги използват в практиката си и които имат от 5 до над 15 години педагогически опит и последователи от различни държави в рамките от 1 000 до над 46 000 души (Orman et al., s.a. ≈ 2009-2016), което е доказателство за влиянието и авторитета им сред педагози и родители от целия свят.

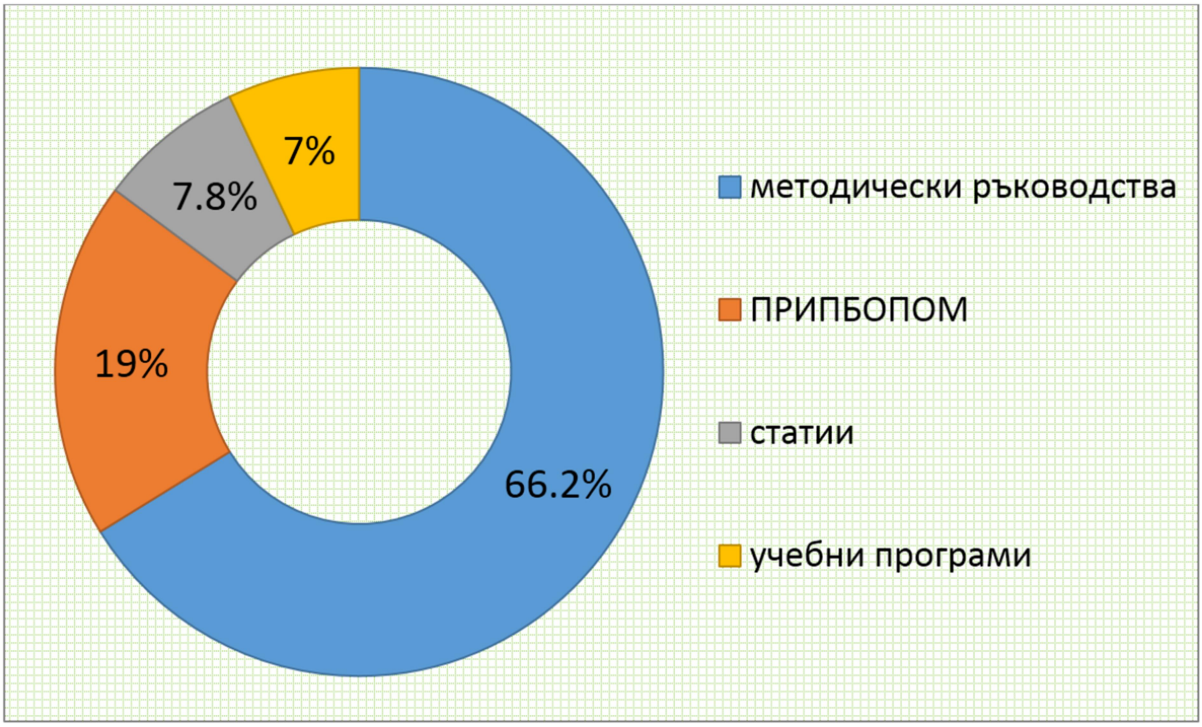

Фиг. 1 Процентно разпределение на вида източници, използвани при изграждането на типологията на технологиите по творческо писане

Процентът на използвани технологии, описани в статии (7.8%) и в учебни програми (7%), е най-нисък, поради ниското ниво на достъпност. Подборът на технологиите се осъществява не само на случаен принцип, но и в зависимост от тяхната относителна приложимост или по-висока степен приспособимост към обучението в начален етап на основна образователна степен. Основна характеристика на творческото писане и на неговите технологии е тяхната гъвкавост от гледна точка на адаптиране не само към възраст и степен на образование чрез усложняване или опростяване, но и към индивидуалните особености на учениците.

Типология на технологиите по творческо писане

Според вижданията ни, типологията на технологиите по творческо писане, приложими в началните класове, респективно при обучението на 10-11-годишни ученици, включва пет класификации. Всяка от тях съдържа определени типове технологии. Ще представим кои са те според всяка класификация, като в скоби посочваме съкратеното им изписване.

1. Според класификацията на Zane A. Spencer:

- технология за стимулиране на интереса към творческото писане (ТСИ);
- базисна технология по творческо писане (БТ);

- технология по творческо писане за започване на истории (ТЗИ);
- поезия (П);
- технология по творческо писане, свързана с други области на комуникацията и изкуството (ТСДОКИ);
- екипна технология по творческо писане (ЕТ).

2. Класификация според броя участници:

- индивидуална технология по творческото писане (ИТ);
- колаборативна технология по творческо писане (КТ).

3. Класификация според преобладаващия характер:

- комплексно-артистична технология по творческото писане (КАТ), свързана с: рисуване (Р), апликиране (А), конструиране (К), сюжетно-ролеви дейности (СРД), визуални изкуства (ВИ), музика (МЗ) и/или медия/масмедия (МД);
- технология по творческо писане тип подсказка (ПСК);
- технология по творческото писане за усвояване на информация и осъществяване на комуникация (ТУИОК);
- преобразуваща средата технология по творческото писане (ПРСТ);
- игроподобна технология (ИПТ).

4. Класификация според категорията текст:

- себеизразяване (СБИ) – създаваният текстови продукт се отнася основно до един от следните жанрове/мултижанрове: личен дневник/свободно писане (изразяване на чувства, мисли, идеи и др.), лични бележки, неформални писма и др.;
- нехудожествени текстове (нонфикшън) (НЕХТ) – създаваният текстови продукт се отнася основно до един от следните жанрове/мултижанрове: за практични цели/практично писане – основно това са текстове за даване на инструкции – рецепти; технически ръководства; правила и др.; за убеждаване, аргументиране и съветване – например: рекламни плакати; телевизионни реклами; туристическа брошура и др.; за обяснение – проследяване на причинно-следствени връзки, например при решаването на проблем от ежедневието или в рамките на някой учебен предмет (Защо растението е повяхнало?) и др. и за информиране и описание – енциклопедични статии; разкази по преживяване; биографии/автобиографии и др.;
- художествени текстове (ХТ) – създаваният текстови продукт се отнася основно

до един от следните жанрове/мултижанрове: поезия и поетични форми - куплети, тристишия, четиристишия, лимерик, танка, хайку, свободен стих, септолет, стихотворение "диамант" и др.; проза (художествена измислица) - разкази, приказки и др.; драма - диалози, монолози, пиеси, филми/сценарий за заснемане и др.

5. Класификация според времевия обхват

Авторовата идея за четиристепенна времева структура, която е изградена от четири типа технологии по творческо писане, съдържа: перманентна технология по творческо писане (ПТ), полумесечна технология по творческо писане (ПМТ), месечна технология по творческо писане (МТ) и срочна технология по творческо писане (СТ).

За причисляването на дадена технология по творческо писане към конкретен тип от дадена класификация, тя трябва да отговаря на определени критерии. Има няколко основни насоки, които сме следвали при класифицирането на технологиите:

- анализираната технология може да бъде причислена към няколко класификации, а в рамките на една класификация – в няколко типа;
- отбелязването на принадлежност на технологията към даден тип/типове отразява преобладаващите й черти, което не отрича наличието на другите, а предполага по-ниската им степен на застъпеност;
- причисляването на анализираната технология към даден тип/типове от определена класификация/и се осъществява след установяване на съответствие с един или повече от определените критерии. Предмет на настоящия доклад не е представянето им;
- особено характерно за технологиите по творческо писане е, че тяхната същност не се изчерпва само със система, отнасяща се до създаването на свой, собствен, оригинален текстови продукт, а и до получаване на информация по отношение на творческото писане и сродните му теми или до преобразуване на пространството.

Обобщен количествен и качествен анализ на типологията на технологиите по творческо писане

На таблица 1 може да се проследят основните тенденции при технологиите по творческо писане от периода 1964-2016 г. въз основа на научната литература и на педагогическия опит от различни държави като Англия, САЩ, Канада, Австралия, Турция, Виетнам и др. Преобладаващите типове технологии са:

- базисни (28.2%) и отнасящи се до създаването на текстови продукт, в основата

на който е художествен текст (64.4%), което е предсказуемо, тъй като основната речева дейност е писането;

- индивидуални (82.6%), причината за което откриваме в основната отличителна черта на творческото писане – себеизразяването;
- с преобладаващ игроподобен (100%) и комплексно-артистичен характер (73%), което е в пълно съответствие с теоретичните източници, а именно, че творческото писане се отличава с отчитането на важното място на синкретизма на детското литературно творчество. Синкретизмът „се изразява в това, че творчеството на детето не е още строго диференцирано нито по различни видове изкуство, нито по различните литературни форми (…)“ (Виготски, 1982:87, превод: И. Димитров);
- полумесечни (80%), което е доказателство за модификационния потенциал на технологиите по творческо писане към училищното съчиняване.

Таблица 1

Процентно изражение на типологията на технологиите по творческо писане от периода 1964-2016 г.

ВИД КЛАСИФИКАЦИЯ	СПОРЕД КЛАСИФИКАЦИЯТА НА ZANE A. SPENCER						СПОРЕД БРОЯ УЧАСТНИЦИ		СПОРЕД ПРЕОБЛАДАВАЩИЯ Х-Р												СПОРЕД КАТЕГОРИЯТА ТЕКСТ			СПОРЕД ВРЕМЕВИЯ ОБХВАТ			
									КАТ																		
	ТСИ	БТ	ТЗИ	П	ТДОКИ	ЕТ	ИТ	КТ	Р	А	К	СР	ВИ	МЗ	МД	ОБЩО КА	ПСК	ТУИОК	ПРСТ	ИПТ	СВИ	НЕХТ	ХТ	ПТ	ПМТ	МТ	СТ
БРОЙ	39	141	108	64	115	33	413	167	124	55	68	47	217	26	124	365	170	182	38	500	152	194	322	156	400	250	59
%	7.8	28.2	21.6	12.8	23	6.6	82.6	33.4	24.8	11	13.6	9.4	43.4	5.2	24.8	73	34	36.4	7.6	100	30.4	38.8	64.4	31.2	80	50	11.8

Периодизация на технологиите по творческо писане – количествен и качествен анализ

Периодизацията е научноизследователски метод, посредством който можем да разделим хронологично технологиите по творческо писане на обобщени времеви периода въз основа на регистрираните и изведени характерни различия и особености в развитието на идеята за творческото писане. За тази цел ще използваме вече създадената от нас типология.

Съществените различия между двата периода могат да проличат при изчисляването на процента на промяна. В таб. №2 може да се проследи изменението в

процентово отношение на технологиите по творческо писане от втория период спрямо първия.

Таблица 2

Процентната промяна между технологиите по творческо писане от I-ви период (1964-1996) и II-ри период (1997-2016)

ВИД КЛАСИФИКАЦИЯ	СПОРЕД КЛАСИФИКАЦИЯТА НА ZANE A. SPENCER						СПОРЕД БРОЯ УЧАСТНИЦИ		СПОРЕД ПРЕОБЛАДАВАЩИЯ Х-Р											СПОРЕД КАТЕГОРИЯТА ТЕКСТ			СПОРЕД ВРЕМЕВИЯ ОБХВАТ			
									КАТ																	
	ТСИ	БТ	ТЗИ	П	ТДОКИ	ЕТ	ИТ	КТ	Р	А	К	СР	ВИ	МЗ	МД	ПСК	ТУИОК	ПРСТ	ИПТ	СБИТ	НЕХТ	ХТ	ПТ	ПМТ	МТ	СТ
I-ВИ ПЕРИОД %	10.7	32.1	19.4	14.3	17.3	6.1	75	46.4	28.6	19.4	24	12.2	18.4	6.6	42.3	18.4	40.8	10.2	100	32.1	39.3	65.8	24.5	70.9	51	17.3
II-РИ ПЕРИОД %	5.9	25.7	23	11.8	26.6	6.9	87.5	25	22.4	5.6	6.9	7.6	59.5	4.3	13.5	44.1	33.6	5.9	100	29.3	38.5	63.5	35.5	85.9	49.3	8.2
% НА ПРОМЯНА	-44.7	-20.2	18.8	-17.1	53.6	12.8	16.7	-46.2	-21.7	-71.2	-71.2	-38.2	224.2	-35.5	-68.2	140	-17.8	-42.0	0	-8.9	-2.0	-3.5	45.1	21.1	-3.3	-52.6

Броят на технологиите в двата периода не е еднакъв (I-ви период – 196 бр., а II-ри период – 304 бр.) и поради това считаме за по-релевантно да сведем броя им до проценти, така че да бъдат реално съотнесими. Процентът на промяна между двата периода на развитие на технологиите по творческо писане бе изчислен по следната формулата чрез използването на софтуер за електронни таблици:

C=(B/A)-1 или **C=((бр. техн./304).100)/(бр. техн./196).100)-1**

където C е процент на промяна между процентите в двата периода, B – процент на технологиите, съответстващ на даден тип от II-ри период (1997-2016) и A – процент на технологиите, съответстващ на даден тип от I-ви период (1964-1996). По този начин откриваме числовата стойност на изменение в процентово отношение на технологиите по творческо писане, на основата на което може да направим количествен и качествен анализ.

Развитието на концепцията за творческото писане се движи в следната посока:

- намаляване на процента технологии, отнасящи се до стимулиране на интереса към творческото писане (-44.7%) и съществено увеличаване на процента технологии, свързана с други области на комуникацията и изкуството (53.6%), което може да се тълкува като увеличаване именно на отличителната черта на творческото писане,

свързана със синкретизма на детското литературно творчество и отчитане на важността това да се отчита при протичането на речевата дейност писане;

- намаляване на процента технологии, предполагащи колаборативни действия (-46.2%), което според нас трябва да се промени и да се наблегне на тях;
- значително увеличаване на използването на визуалните изкуства, неговите продукти и производни (224.2%), както и на писането тип подсказка (140%). Педагогическият опит показва, че включването на графични схеми и интерактивни методи като мозъчна атака оказват положително въздействие върху качеството на създаваните текстови продукти от учениците (Buzan, 2003);
- намаляване на процента технологии, свързани с апликиране (-71.2%), конструиране (-71.2%) и (мас)медии (-68.2%). Любопитен е фактът, че процентите на промяна между дейностите апликиране и конструиране е еднакъв, което говори за тяхната свързаност;
- по отношение на категориите текст, които са в основата на текстовия продукт, който учениците създават, не се проследява значима промяна. Тенденцията за преобладаваща категория художествени текстове, следвана от нехудожествени (нонфикшън), се запазва, като текстовите продукти от категория себеизразяване отбелязват незначителен спад (-8.9%);
- процентът на промяна по отношение на перманентните технологии отбелязва значително покачване (45.1%), което може да се обясни с високия положителен процент на промяна при писането тип подсказка (140%), тъй като, в повечето случаи, този тип технология е свързана именно с перманентното й използване. Значителен спад се наблюдава при срочните технологии (-52.6%). Като цяло тенденцията е към покачване на технологиите насочени към перманентно и полумесечно използване и намаляване на срочните технологии. При месечните не бихме могли да твърдим, че има съществена промяна (3.3%).

Заключение

Творческото писане е специфичен вид речева дейност, която се отличава от училищното съчиняване. Те притежават потенциала да се взаимодопълват и в следствие на това да обогатяват учебно-възпитателния процес в началните класове.

Изградената от нас типология и периодизация доказва богатото разнообразие на технологиите по творческо писане, както и световната признатост в научните и

педагогическите среди на положително им въздействие върху образователните постижения на учениците.

Бихме могли да предположим, че информационно-комуникативните средства ще навлязат в по-голям брой технологии по творческо писане, като например използването на софтуер, чрез който учениците да създават електронни книги (МОН, 2016), както и използването на мобилни приложения.

Би било добре, въпреки наблюдаваната тенденция, да се увеличи, а не да намалява броя на колаборативните и срочните технологии, защото при тях се отчита най-голямо възпитателно въздействие и положително влияние върху мотивацията на учениците за създаване на собствени, оригинални, писмени текстове.

ЛИТЕРАТУРА

5. **Виготски, Л.** (1982). Въображение и творчество на детето. София: Наука и изкуство. (превод: И. Димитров)
6. **Павлов, Д.** (2003). Образователни информационни технологии. Модул трети. София: Даниела Убенова.
7. **Министерство на образованието и науката.** (08.08.2016). Ученици ще пишат електронни книги на портал, финансиран по „Хоризонт 2020“, http://www.mon.bg/?go=news&p=detail&newsId=2018./%20http://burgas-reporter.com/articles/645 , [посетено Юли 2017]
8. **Buzan, T.** (2003). Mind Maps for Kids. London: Thorsons.
9. **Orman, T., S. Paul, R. Lynette, A. Williams, M. Friermood, M. Gavin, E. Bohrer, Mel D-Seusstastic, M. Griffo & others.** Creative Writing. Teachers Pay Teachers, (s.a. ≈ 2009-2016), < https://www.teacherspayteachers.com/Browse/PreK-12-Subject-Area/Creative-Writing> , [viewed 2016]
10. **Spencer, Z.** (1972). Flair: A Handbook of Creative Writing Techniques for the Elementary School Teacher. Michigan: Edicational service, INC.

Asst. Prof. ***Dalia Jaser Al-Khalil***

Sofia University „St. Kliment Ohridski”,
Faculty of Preschool and Primary School Education
1574 Sofia, 69A Shipchenski Prohod Str.
E-mail: dalia.alkhalil@aiesec.net